

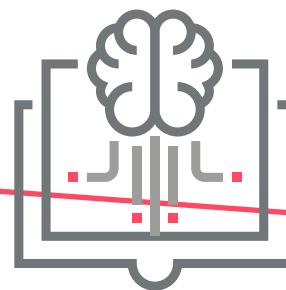
Dažniausios **projektų viešųjų pirkimų** ***klaidos***

Europos socialinio fondo agentūros Teisės skyriaus viešųjų pirkimų vadovai parengė leidinį apie dažniausiai nustatomas viešųjų pirkimų klaidas įgyvendinant iš Europos socialinio fondo lėšų finansuojamus projektus. Atliekant išankstinę ir paskesnę projektų viešųjų pirkimų dokumentų patikras, pastebėta, jog klaidos tam tikruose pirkimo dokumentų rengimo (aprašant reikalavimus perkamam objektui, nustatant kvalifikacijos reikalavimus tiekėjams) ar pasiūlymų vertinimo etapuose kartojasi, o daugiausia klaidų visgi daroma vykdant projektų viešųjų pirkimų sutartis.

Šiame leidinyje įvardysime ne tik dažniausiai nustatomų klaidų sąrašą, bet ir pasitelkę naujausią teismų praktiką pateiksime realių situacijų vertinimą bei rekomendacijas, kaip tinkamai vykdyti viešuosius pirkimus ateityje.

Leidinį rengė

Teisės skyriaus vedėjo pavaduotoja Justė Juškienė
Viešųjų pirkimų vadovai: Indrė Nausėdienė, Julija Laukienė,
Liucija Mininaitė, Marius Ignatavičius

Leidinyje vartojami trumpiniai

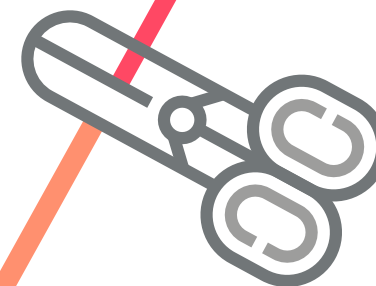
Viešųjų pirkimų įstatymas – Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija nuo 2017-07-01). **Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės** – Projektų administravimo ir finansavimo taisyklės, patvirtintos 2014 m. spalio 8 d. Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymu Nr. 1K-316. **Metodika** – Tiekėjo kvalifikacijos nustatymo metodika, patvirtinta 2017 m. birželio 29 d. Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. 1S-105. **Projekto vykdytojas, projekto partneris** – viešas ar privatus juridinis asmuo, juridinio asmens filialas ar atstovybė, taip pat fizinis asmuo, kuris verčiasi ūkine ir (arba) ekonomine veikla, atsakingi už projektų, finansuojamų Europos socialinio fondo lėšomis, inicijavimą ir (ar) įgyvendinimą. **Perkančioji organizacija** – atitinka perkančiosios organizacijos sąvoką, apibrėžtą Viešųjų pirkimų įstatymo 2 str. 25 d. **Neperkančioji organizacija** – pareiškėjas ar projekto vykdytojas, partneris, kurie nėra perkančiosios organizacijos pagal Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimus. **Pirkimo dokumentai** – perkančiosios organizacijos pateikiami arba nurodomi dokumentai, kuriuose aprašomi ar nustatomi pirkimo ar jo procedūros elementai taip, kaip jie apibrėžti Viešųjų pirkimų įstatymo 2 str. 39 d. **Techninė specifikacija** – pirkimo dokumentų sudedamoji dalis, skirta perkamo objekto aprašymui, apibrėžta Viešųjų pirkimų įstatymo 2 str. 34 d. **Pirkimo sutartis** – viešojo pirkimo-pardavimo sutartis, apibrėžta Viešųjų pirkimų įstatymo 2 str. 26 d.

Dažniausios klaidos pasirenkant pirkimo būdą (dirbtinis skaidymas)

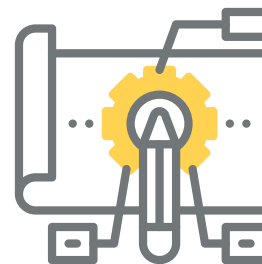
1 Pirkimai yra skaidomi tam, kad būtų galima pirkti paprastesniu (dažniausiai neskelbiamu) pirkimo būdu, pavyzdžiui:

- Projekto vykdytojas (perkančioji organizacija) 2018 m. suplanavo įsigyti anglų kalbos mokymus pradedantiesiems ir anglų kalbos mokymus pažengusiems. Anglų kalbos mokymų pradedantiesiems, kurių pirkimo sutarties vertė yra 4 500 Eur be PVM, pirkimą Projekto vykdytojas atliko 2018 m. rugsėjo 16 d., o anglų kalbos mokymus pažengusiems, kurių pirkimo sutarties vertė yra 6 300 Eur be PVM, jis nusipirko tų pačių metų spalio 2 d. Abu pirkimus Projekto vykdytojas atliko neskelbiamos apklausos būdu kreipdamasis į vieną tiekėją (kadangi tiek pirmojo, tiek antrojo pirkimų sutarčių vertės neviršijo 10 000 Eur be PVM – Mažos vertės pirkimų tvarkos aprašo, patvirtinto Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2017 m. birželio 28 d. įsakymu Nr. 1S-97 (toliau – Aprašas), 21.2.1. p.). Tokia situacija galimai yra laikytina dirbtiniu pirkimo išskaidymu, siekiant išvengti sudėtingesnio pirkimo būdo – jei visi anglų kalbos mokymai būtų perkami vienu pirkimu (o visi anglų kalbos mokymai galėjo būti perkami vienu pirkimu, nes projekto vykdytojas jau prieš pradėdamas pirmąjį anglų kalbos mokymų pradedantiesiems pirkimą žinojo, kad jam tuo pačiu ar panašiu metu reikės įsigyti dar vieną to paties tipo paslaugą – anglų kalbos mokymus pažengusiems), jų bendra vertė viršytų 10 000 Eur be PVM, todėl anglų kalbos mokymai pradedantiesiems ir pažengusiems turėtų būti perkami atliekant skelbiamą apklausą (Aprašo 21.2. p.).

- Projekto vykdytojas (perkančioji organizacija) atskirais pirkimais neskelbiamos apklausos būdu panašiu metu ir iš to paties tiekėjo pirkė tam pačiam renginiui skirtas apgyvendinimo (pirkimo sutarties vertė – 8 000 Eur be PVM) ir maitinimo (pirkimo sutarties vertė – 3 000 Eur be PVM) paslaugas. Tokia situacija galimai yra laikytina dirbtiniu pirkimo išskaidymu siekiant išvengti sudėtingesnio pirkimo būdo – jei apgyvendinimo bei maitinimo paslaugos būtų perkamos vienu pirkimu (o apgyvendinimo paslauga ir maitinimo paslauga galėjo būti perkama vienu pirkimu, nes projekto vykdytojas, jau pirksdamas apgyvendinimo paslaugą, žinojo, kad jam reikės ir maitinimo paslaugos, be to, rinkoje yra daug tiekėjų, kurie teikia ir apgyvendinimo, ir maitinimo paslaugas kartu), bendra šių paslaugų vertė viršytų 10 000 Eur be PVM, todėl maitinimo ir apgyvendinimo paslauga turėtų būti perkama atliekant skelbiamą apklausą.

Dažniausios klaidos nustatant reikalavimus perkamam objektui

1 Rengiant perkamo objekto techninę specifikaciją, nurodomas konkretus modelis, tiekimo šaltinis, prekės ženklas, tipas ar kilmė ir pan., pavyzdžiui, dažni atvejai, kai projekto vykdytojai viešuoju pirkimu numato įsigyti konkretaus modelio ar programos diegimą (įgyvendinimą) – „Lean“, „Lions-Quest“ ar pan. Pabrėžiame, kad konkretaus modelio, tiekimo šaltinio, prekės ženklo, tipo, kilmės nurodymas yra leidžiamas tik išimties tvarka, kai perkamo objekto neįmanoma tiksliai ir suprantamai apibūdinti kitaip, tačiau tokiu atveju kartu turi būti rašomi žodžiai „arba lygiavertis“. Taigi norint įsidiesti (įgyvendinti) pavyzdyje paminėtus metodus (programas), projekto vykdytojai perkamo objekto techninėje specifikacijoje turi nurodyti, kad tiekėjai gali pasiūlyti, pavyzdžiui, „Lean“ metodo arba lygiavertčio, „Lions-Quest“ programos arba lygiavertės ir pan. diegimą (įgyvendinimą).

2 Rengiant perkamo objekto techninę specifikaciją įtvirtintais reikalavimais ne tik tiesiogiai ribojama tiekėjų konkurencija, bet tiekėjai yra ir netiesiogiai diskriminuojami. Pasitaiko atvejų, kai aprašant reikalavimus perkamam objektui nėra nurodomi konkretūs prekės ženklai, modeliai, tipai ar kilmė, bet vertinant reikalavimų derinį (sąlygų grupę) ar jų visumą, galima daryti išvadą, kad pirkimo sąlygos yra pritaikytos vienam tiekėjui ar gamintojui (ar labai siauram jų ratui). Atkreipiame dėmesį, kad techninė specifikacija negali būti nukreipta į konkretų tiekėją ar konkrečią prekę, o joje esantys reikalavimai turi užtikrinti kuo didesnę konkurenciją.

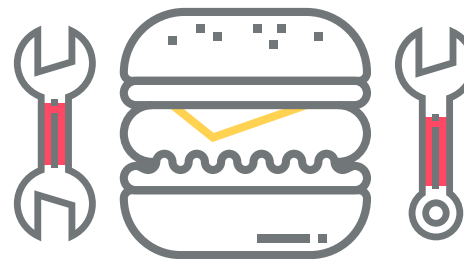
3 Rengiant techninę specifikaciją įtvirtinti reikalavimai perkamam objektui yra netikslūs, neaiškūs, diskriminuoja kitus tiekėjus. Nustačius netikslius, neaiškus perkamo objekto funkcinius, techninius, estetinius reikalavimus arba jų apskritai nenustačius, atmesti tiekėjo pasiūlymą dėl pasiūlyto objekto, kuris neatitinka sąlygų, neaprašytų paskelbtuose pirkimo dokumentuose (jei tiekėjas iš pavišintos techninės specifikacijos galėjo suprasti, kad toks, koks buvo pasiūlytas, objektas yra tinkamas), negalima.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2018 m. rugsėjo 21 d. civilinėje byloje Nr. e3K-3-325-469/2018 nurodė, kad, atsižvelgiant į tai, jog perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose tiksliai, aiškiai nenurodė, kokių techninių charakteristikų ar parametų turėjo būti siūlomos šiukšlių dėžės, perkančioji organizacija neturėjo teisės atmesti tiekėjo, pasiūliusio ne šiukšlių dėžės, o kontenerius, pasiūlymo.

Dažniausios projektų viešųjų pirkimų klaidos

Lietuvos Aukščiausiasis teismas ne kartą yra pasisakęs, kad mokslo (ar kitoje srityje) vartojamos sąvokos, sampratos *per se* (savaiame) ne visuomet turi turėti tokią pačią reikšmę, kaip ir viešojo pirkimo sąlygose (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-424-378/2017, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2018 m. rugsėjo 21 d. civilinėje byloje Nr. e3K-3-325-469/2018*). Tai reiškia, kad perkančioji organizacija, atmesdama pasiūlymą, negali šį sprendimą grįsti vien tuo, kad tam tikras objektas yra visuotinai ar tam tikrai žmonių grupei savaiame suprantamas kaip ne tas objektas, kurio jai reikia. Perkančioji organizacija turi aiškiai, tiksliai nustatyti to objekto charakteristikas ir tik pagal tas aiškiai, tiksliai nurodytas charakteristikas vertinti tiekėjų pasiūlymus. Perkančiosios organizacijos tikrasis ketinimas dėl perkamo objekto netenka teisinės reikšmės, jei ji netinkamai tą perkamą objektą apibūdina arba jo neapibūdina.

Pabrėžiame ir tai, jog perkančioji organizacija atsako už techninėje specifikacijoje pateiktų duomenų teisingumą, net jei skaičiavimus ar kitą reikalingą informaciją, įtrauktą į techninę specifikaciją, ji atliko, surinko ne pati, t. y. perkančioji organizacija atsako už pasitelktų konsultantų, kurie padėjo rengti pirkimo sąlygas, veiksmus (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-396-969/2017*).

5

4 Į perkamo objekto sudėtį įeina kelios savo pobūdžiu skirtingos paslaugos, **o perkamas objektas nėra skaidomas į dalis**. Pasitaiko atvejų, kai projekto vykdytojas vykdomu pirkimu sujungia savo pobūdžiu skirtingus perkamus objektus į vieną, nors galėtų juos pirkti atskirais pirkimais arba išskaidyti perkamą objektą dalimis ir taip užtikrinti didesnę tiekėjų konkurenciją: vieno pirkimo organizavimas dėl objekto „X“ ir objekto „Y“ įsigijimo, kai objektas nėra skaidomas dalimis, apriboja konkurenciją labiau nei atskirų pirkimų organizavimas arba pirkimo skaidymas dėl objekto „X“ ir objekto „Y“, kai tie objektai tokie skirtingi, kad rinkoje yra mažai tiekėjų, kurie teiktų ir objektą „X“, ir objektą „Y“ kartu. Pavyzdžiui, perkant remonto ir projektavimo paslaugas, pardavimų valdymo ir viešųjų pirkimų vykdymo mokymus ir pan., rekomenduojame pirkimus arba perkamą objektą skaidyti į dalis, nes taip užtikrinamos galimybės daugiau tiekėjų pateikti pasiūlymus (tarkime, pirkimuose dėl remonto darbų ir projektavimo paslaugų tokiu atveju gali dalyvauti ne tik tie tiekėjai, kurie vykdo remonto darbus ir teikia projektavimo paslaugas, bet ir tie, kurie atlieka tik remonto darbus arba teikia tik projektavimo paslaugas).

5 **Perkamų to paties pobūdžio prekių ar paslaugų kiekiai labai dideli, todėl tokio objekto neskaidymas dalimis neužtikrina realios tiekėjų konkurencijos rinkoje**. Pavyzdžiui, perkamos mokymo paslaugos, maisto prekės ir pan. visiems Lietuvos regionams. Atliekant tokio pobūdžio pirkimus rekomenduojame skaidyti perkamą objektą dalimis, pavyzdžiui, pagal kiekvienam iš regionų tenkantį perkamų prekių ar paslaugų kiekį, kadangi tik tokiu būdu gali būti užtikrinama reali tiekėjų konkurencija bei smulkaus ar vidutinio verslo subjektų dalyvavimas viešajame pirkime.

Dažniausios klaidos nustatant kvalifikacinius reikalavimus tiekėjams

1 **Pirkimo dokumentuose nustatomi nepagrįstai aukšti kvalifikaciniai reikalavimai dėl specialistų ar ekspertų išsilavinimo.** Gana dažnai, nustatydami reikalavimus dėl tiekėjų kvalifikacijos, projektų vykdytojai pirkimų dokumentuose nurodo, kad tiekėjas pasiūlytų specialistų (lektorių, LEAN, IT ir kitų sričių specialistų), turinčių **magistro**, o neretai ir **daktaro** kvalifikacinį laipsnį. Patarime, prieš pirkimo sąlygose nurodant reikalavimą turėti magistro, daktaro ar jam prilygintą kvalifikacinį laipsnį, įvertinti, ar šio kvalifikacijos laipsnio turėjimas yra būtina sąlyga, kad tinkamai būtų įvykdyta pirkimo sutartis. Viešųjų pirkimų įstatymo 47 str. 1 d. sakoma, kad perkančioji organizacija turi nustatyti tik būtinus kvalifikacinius reikalavimus, o Projektų administravimo ir finansavimo taisyklių 460.1. p. nustato, kad neperkančiosios organizacijos nustatomi kvalifikacijos reikalavimai turi būti proporcingi pirkimo objektui. Praktika rodo, kad pirkimo sutarčiai tinkamai įvykdyti dažnai pakanka žemesnio laipsnio specialisto išsilavinimo. Kur kas svarbiau yra turėti praktinės patirties konkrečioje su pirkimo objektu susijusioje srityje. Pavyzdžiui, rinkoje šiuo metu yra daug kompetentingų IT specialistų, kurie nebūtinai turi aukštąjį informacinių technologijų išsilavinimą (ypač magistro laipsnį), tačiau jų kvalifikacija, patirtis, įgyvendinti IT srities projektai įrodo pakankamą jų kompetenciją. Be to, lektoriams itin dažnai yra keliamas magistro kvalifikacinis reikalavimas, tačiau projekto vykdytojai neįvertina tokio reikalavimo būtinybės, t. y. neatsižvelgia į pirkimo objektą, tikslinę grupę (pvz., moksleiviai), į rinkoje esančią situaciją. Kvalifikacijos reikalavimą tiekėjo siūlomiems specialistams turėti magistro kvalifikacinį laipsnį rekomenduojame nustatyti tik išskirtiniais atvejais.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl Viešųjų pirkimų įstatymo normų, reglamentuojančių tiekėjų kvalifikacinius reikalavimus, aiškinimo ir taikymo, yra nurodęs, kad perkančiosios organizacijos nustatyti aukšti arba pernelyg specifiniai reikalavimai pateisinami tik tada, jeigu pateikiamas patikimas ir įtikinamas tokių reikalavimų nustatymo pagrindimas. Toks įrodymas gali būti ypatinga perkamo objekto svarba ar sutarties, kuria siekiama įsigyti šį objektą, specifinė paskirtis arba tai, kad aukštą kvalifikacinį reikalavimą pateisina viešojo intereso apsauga (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-222/2008; 2010 m. gegužės 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-126/2010*).

1 000 000 000 000,00

2 **Kvalifikacinis reikalavimas neproporcingas arba (ir) nesusijęs su pirkimo objektu.** Neretai pasitaiko, kai projekto vykdytojai, nustatydami kvalifikacinius reikalavimus, daro klaidą reikalaudami to, kas iš esmės nėra susiję su pirkimo objektu. Pavyzdžiui, reikalavimas mokymų programos rengėjui turėti viešojo valdymo tobulinimo patirties, kai yra perkamas mokymų apie viešąjį valdymą organizavimas, laikomas nesusijusiu su perkamu objektu, nes pirkimo objektas yra mokymų apie viešąjį valdymą organizavimas, o ne viešojo valdymo tobulinimas. Toks reikalavimas, vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymo 47 str. 1 d., laikytinas nesusijusiu su perkamu objektu. Taigi, visų pirma, turi būti tiksliai ir aiškiai aprašytas pirkimo objektas, ir būtent juo vadovaujantis turi būti keliami kvalifikaciniai reikalavimai tiekėjui.

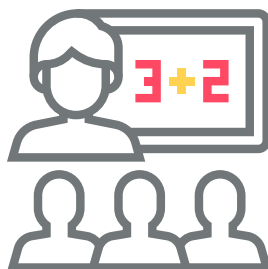
3 **Nustatant reikalavimą tiekėjams būti įvykdžius panašią sutartį, neatšizvelgiama į Metodikos nuostatas, todėl reikalaujama per didelę įvykdytos (vykdomos) sutarties vertę¹.** Pažymėtina, kad nustatant kvalifikacijos reikalavimus tiekėjams, privalu vadovautis Metodika, nes tokia pareiga yra įtvirtinta Viešųjų pirkimų įstatymo 47 str. 7 dalyje. Vadovaujantis Metodikos 21.1.4 punktu, reikalaujama įvykdytos sutarties vertė priklauso nuo numatomos būsimos pirkimo sutarties vertės, t. y. kuo didesnė būsimosios sutarties vertė, tuo mažesnė jau įvykdytos sutarties vertė turi būti reikalaujama. Pavyzdžiui, jei sudaroma didelės vertės pirkimo sutartis – reikalavimas koeficientas yra 0,3, jei vidutinės vertės pirkimo sutartis – 0,5, jei mažos vertės pirkimo sutartis – 0,7. Pavyzdžiui, numatoma planuojamo atlikti pirkimo sutarties vertė yra 73 000 Eur, t. y. vidutinės vertės pirkimo sutartis, todėl, vadovaujantis anksčiau aprašyta Metodikos nuostata, nustatant reikalavimą tiekėjui būti įgyvendinus panašią sutartį, jos vertė apskaičiuojama numatomos planuojamo pirkimo sutarties vertę padauginus iš vidutinės vertės pirkimo sutartims taikomo koeficiento ($73\,000 * 0,5$). Atitinkamai apskaičiavus gaunama kvalifikacinio reikalavimo reikšmė – 36 500 Eur. Tai reiškia, kad tiekėjo galima reikalauti būti įgyvendinus panašią sutartį, kurios vertė yra ne mažesnė kaip 36 500 Eur. Rengiant pirkimo dokumentus ir nustatant juose kvalifikacijos reikalavimus, rekomenduojame atsižvelgti į Metodikoje nurodytus koeficientus bei nustatyti tinkamą, t. y. ne per aukštą, reikalaujamą tiekėjo jau įvykdytos (vykdomos) sutarties vertę.

¹ Neperkančiosioms organizacijoms nustatant kvalifikacijos reikalavimus tiekėjams taip pat rekomenduojama vadovautis Metodikos nuostatomis.

4

Nepagrįstai reikalaujama konkretaus specialistų (ekspertų) skaičiaus.

Pastebimi dažni atvejai, kai projekto vykdytojai pirkimo dokumentuose reikalauja, kad tiekėjas sutarčiai vykdyti turėtų tam tikrą skaičių specialistų (ekspertų). Tiek iš kvalifikacinių reikalavimų, tiek iš kitų pirkimo sąlygų paprastai, nėra aišku, kodėl sėkmingam sutarties įvykdymui yra reikalingas konkretus skaičius specialistų (ekspertų), kuriems nustatyti kvalifikaciniai reikalavimai ar numatytos pareigos vykdant sutartį iš esmės kartais net nesiskiria. Primename, kad, vadovaujantis Viešųjų pirkimų tarnybos rekomendacijomis, perkančiosios organizacijos turėtų įvardyti tik reikalaujamas kompetencijas nenurodant specialistų skaičiaus ir neapribojant jų galimybės dalyvauti keliose pozicijose. Šiuos sprendimus turi priimti tiekėjai, kurie teikdami pasiūlymus viešuosiuose pirkimuose ir siekdami juos laimėti, parinks reikiamus išteklius ir jų skaičių, kad optimaliomis sąnaudomis galėtų įvykdyti pirkimo sąlygas. Rengiant pirkimo dokumentus, rekomenduojame aiškiai nustatyti kiekvienam specialistui (ekspertui) keliamus reikalavimus, jų kompetencijas, kokią sutarties dalį būtent tas ekspertas vykdys, ir pagrįsti, kodėl sutarčiai įvykdyti yra reikalingas būtent toks konkretus skaičius specialistų (ekspertų). Kitu atveju, t. y. jei negalima tiksliai pagrįsti konkretaus skaičiaus specialistų (ekspertų) būtinybės, rekomenduojame tik aprašyti būtinas kompetencijas ir leisti tiekėjui pačiam nuspręsti, koks skaičius specialistų (ekspertų) yra reikalingas, kad sutartis būtų tinkamai įvykdyta.

Dažniausios klaidos, susijusios su pasiūlymų vertinimu

1 *Skirtingo statuso tiekėjų pasiūlymų vertinimas, t. y. kai pirkimo pasiūlymus pateikia pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) ir ne PVM mokėtojai, projekto vykdytojai* pasirinkus mažiausios kainos pasiūlymų vertinimo kriterijų, neretai tampa sudėtingu uždaviniu. Pažymime, jog vertinant pateiktus pasiūlymus tokiu atveju, skirtingas tiekėjų statusas jokios įtakos pasiūlymų vertinimui neturi, t. y. jeigu pirkimo dokumentuose buvo nustatyta, jog bus vertinama galutinė pasiūlymų kaina, įskaičius visus tiekėjo mokėtinus mokesčius, atliekant pasiūlymų vertinimą bus lyginama vieno tiekėjo kaina be PVM, o kito tiekėjo – kaina su PVM. Svarbu įvertinti, ar tiekėjas (PVM mokėtojas), teikdamas pasiūlymo kainą, yra įskaitęs visus mokesčius.

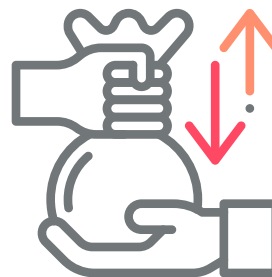
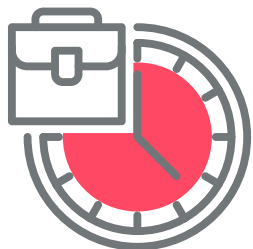

2 *Neaiškiai apibrėžta kriterijų vertinimo sistema, kai projekto vykdytojai pasirenka tiekėjų pasiūlymus vertinti pagal pasiūlytos kainos bei atitikties pirkimo dokumentuose nustatytiems kokybės kriterijams santykį.* Pažymėtina, kad Pirkimo sąlygose nenustačius išsamios kriterijų vertinimo sistemos, sukuriama situacija, kai konkretus pasiūlymo vertinimas priklauso nuo subjektyvaus vertintojo požiūrio. Svarbu tai, kad ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas išrenkamas pagal perkančiosios organizacijos tiksliai ir aiškiai nustatytus ir būtinai su pirkimo objektu susijusius kriterijus. Viešojo pirkimo sutarties sudarymo kriterijai privalo būti **objektyvūs**, nes tik taip gali būti užtikrintas objektyvus pasiūlymų vertinimas bei garantuota reali tiekėjų konkurencija, todėl, pavyzdžiui, neretai naudojamas kriterijus „atitikimas perkančiosios organizacijos poreikiams“ dažnu atveju laikytinas subjektyviu ir nekuriančiu pridėtinės vertės perkamo objekto kokybei.

Kasacinis teismas nuosekliai formuoja praktiką dėl perkančiųjų organizacijų pareigos laikytis skaidrumo principo, be kita ko, reiškiančio pirkimo sąlygų aiškumą, tikslumą, nedviprasmiškumą. Tai pasiekama tada, kai pirkimo sąlygų turinys leidžia tiekėjams vienodai jas suprasti ir aiškinti, o perkančiosioms organizacijoms realiai patikrinti, ar tiekėjų pasiūlymai šias atitinka. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2018 m. gegužės 3 d. priimtoje nutartyje Nr. e3K-3-178-378/2018 konstatavo, kad ginčo pirkimo sąlygose ekonominio naudingumo kriterijų vertinimo aprašymai suformuluoti nekonkrečiai, abstrakčiai, aiškiai neapibrėžiant, kaip bus vertinama atitiktis nustatytiems kriterijams (rizikos yra „realios ir valdomos“; valdymo priemonės „realios ir pagrįstos“; „vadybos sistemų taikymo nauda“; pagrindimas yra „aiškus“, „realus“), todėl tiekėjai ir perkančioji organizacija galėjo tai skirtingai suprasti ir vertinti.

Dažniausios klaidos vykdant viešojo pirkimo–pardavimo sutartis

1 **Pratęsimi galutiniai sutartyje numatyti prievolių įvykdymo terminai, nors tokios galimybės nebuvo numatyta pirkimo sąlygose.** Sutarties įvykdymo terminas yra laikomas esmine viešojo pirkimo–pardavimo sutarties sąlyga ir negali būti keičiamas sutarties galiojimo metu. Panaši situacija susiklosto ir tada, kai formaliai nėra pratęsimas sutartyje numatytas prievolių įvykdymo terminas (neatliekamas sutarties keitimas), tačiau jo nepaisoma ir leidžiama prievoles vykdyti pasibaigus nustatytam terminui. Rekomenduojame prievolių įvykdymo termino pratęsimą iš anksto aiškiai, tiksliai ir nedviprasmiškai suformuluoti pirkimo dokumentuose, tuomet toks termino pratęsimas nėra laikomas pažeidžiančiu Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimus.

2 **Viršijama pirkimo sutarties vertė.** Dažniausiai pirkimo sutarties vertė yra viršijama pasirinkus fiksuoto įkainio sutarties vertės apskaičiavimo būdą, tačiau pasitaiko atvejų, kai sutarties vertė viršijama ir taikant fiksuotos kainos sutarties vertės apskaičiavimo būdą. Pirmuoju atveju, kuomet taikomas fiksuoto įkainio būdas, išperkamas per didelis numatytų paslaugų ar prekių kiekis, o antruoju atveju, pasirinkus fiksuotos kainos apskaičiavimo būdą, perkamos prekės ar paslaugos ne pasiūlyme nurodytomis kainomis. Norėtume atkreipti dėmesį, kad teikiant pasiūlymą nurodyta fiksuota kaina, fiksuotas įkainis bei nustatyti kiekiai (ir galimos jo kitimo ribos) yra galutiniai ir sutarties galiojimo metu negali būti keičiami.

3 **Nereikalaujama sutartyje numatytų delspinigių už vėlavimą suteikti paslaugas ar pristatyti prekes.** Pasitaiko atvejų, kai sutarties įvykdymo užtikrinimo priemonės yra numatytos, tačiau jomis nesinaudojama. Pavyzdžiui, jei pirkimo sutartyje numatyta, kad už pavėluotai suteiktas paslaugas ar pristatytas prekes bus skaičiuojami delspinigiai, o projekto vykdytojas ar partneris priima prekes ar paslaugas neskaiciuodamas delspinigių, tokia praktika yra ydinga. Jei sutartyje numatyta, kad už ne laiku įvykdytas prievoles bus skaičiuojami delspinigiai, juos privalu skaičiuoti.

4 **Įsigyjama papildomai prekių, paslaugų ar darbų, nenumatytų sutartyje.** Pagal aktualią Viešųjų pirkimų įstatymo redakciją 89 str. 2 d. 2 p. (perkančiosioms organizacijoms) yra numatyta galimybė įsigyti papildomų prekių ar paslaugų (10 proc.) ar darbų (15 proc.) neatliekant naujos viešojo pirkimo procedūros. Tačiau pasitaiko situacijų, kuomet šių Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų yra nesilaikoma, ir papildomai įsigijami kiekiai viršija leistiną normą. Tokiu atveju laikoma, kad papildomai įsigytos prekės ar paslaugos buvo įsigytos neatliekant viešojo pirkimo procedūros ir gali būti pripažintos netinkamomis finansuoti.

5 **Keičiamos kitos esminės pirkimo sutarties sąlygos,** pavyzdžiui, paslaugų atlikimo vieta. Pažymime, kad įsigyjant, pavyzdžiui, mokymo paslaugas ir pirkimo sąlygose nustačius, jog mokymų vietą turi pasiūlyti tiekėjas, mokymo paslaugos suteikimas projekto vykdytojo arba projekto partnerio patalpose reiškia esminį viešojo pirkimo–pardavimo sutarties pakeitimą bei tiekėjų lygia-teisiškumo principo pažeidimą.

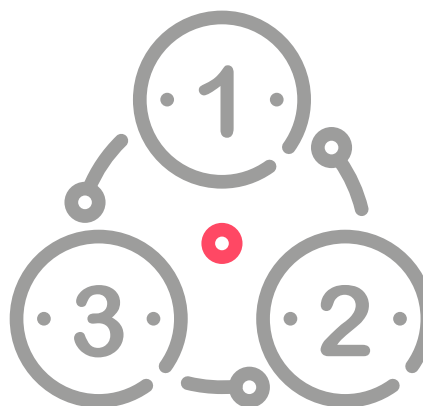
Kitos dažnai pasitaikančios viešųjų pirkimų klaidos

1 **Viešojo pirkimo sąlygų pakeitimų teisėtumas.** Viešųjų pirkimų įstatymas aiškiai neapibrėžia, kiek ir kaip galima tikslinti paskelbtas pirkimo sąlygas, todėl praktikoje neretai kyla teisinių ginčų, kai perkančioji organizacija, tikslindama pirkimo sąlygas, pakeičia pirkimo sąlygų esmę, o su pakeitimais tinkamai nesupažindina tiekėjų

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – Teisingumo Teismas) 2017 m. balandžio 5 d. dėl konkurso sąlygų keitimo teisėtumo priėmė sprendimą *Borta byloje, Nr. C-298/15*. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad vienodo požiūrio ir nediskriminavimo principai, taip pat skaidrumo pareiga turi būti aiškinami taip, jog pagal juos nedraudžiama, kad perkantysis subjektas po skelbimo apie pirkimą paskelbimo pakeistų pirkimo nuostatą su sąlyga, *pirma*, kad padaryti pakeitimai nėra tokie esminiai, jog gali pritraukti potencialių dalyvių, kurie, jei tų pakeitimų nebūtų padaryta, negalėtų pateikti pasiūlymo, *antra*, kad apie šiuos pakeitimus tinkamai paskelbta, jog visi potencialūs pakankamai informuoti ir įprastai rūpestingi dalyviai galėtų su jais susipažinti tokiomis pačiomis sąlygomis ir tuo pačiu momentu, ir, *trečia*, kad jie padaromi prieš dalyviams pateikiant pasiūlymus, šių pasiūlymų pateikimo terminas pratęsiamas, jeigu atitinkami pakeitimai svarbūs, ir pratęsimo trukmė yra pakankama tam, kad suinteresuotieji ūkio subjektai galėtų atitinkamai pritaikyti savo pasiūlymus.

2 **Interesų konflikto situacijos.** Viešųjų pirkimų įstatymo 21 str., Projektų administravimo ir finansavimo taisyklių 460.4 p. įtvirtina tiek perkančiųjų organizacijų, tiek neperkančiųjų organizacijų pareigą, atliekant viešuosius pirkimus imtis veiksmingų priemonių, užkertančių kelią interesų konfliktams. Interesų konflikto situacijomis yra laikomos tokios situacijos, kai pirkimą atliekančios organizacijos ar pagalbinės pirkimų veiklos paslaugų teikėjo darbuotojai, komisijos nariai ar ekspertai, stebėtojai, dalyvaujantys pirkimo procedūroje ar galintys daryti įtaką jos rezultatams, turi tiesioginį ar netiesioginį finansinį, ekonominį ar kitokio pobūdžio asmeninį suinteresuotumą, galintį pakenkti jų nešališkumui ir nepriklausomumui pirkimo metu. Taigi atvejai, kai, pavyzdžiui, projekto partneris, atlikdamas pirkimą projekte, kreipdamasis į vienintelį tiekėją nusprendžia prekes ar paslaugas įsigyti iš projekto partnerio vadovui priklausančios įmonės, laikytini patenkančiais į interesų konflikto atvejus.

Baigiamasis žodis

Tinkamas perkamo objekto bei kvalifikacinių reikalavimų tiekėjams nustatymas užtikrina pirkimą vykdančios organizacijos (tiek perkančiosios organizacijos, tiek neperkančiosios organizacijos) poreikius atitinkančio bei kokybiško produkto (prekės (-ių) ir (ar) paslaugos (-ų) įsigijimą. Tuo tarpu diskriminacinės pirkimo sąlygos, visų pirma, neužtikrina realios tiekėjų konkurencijos bei racionalaus projekto lėšų panaudojimo, kita vertus, tokiais viešaisiais pirkimais grindžiamos išlaidos ar jų dalis negali būti pripažįstamos tinkamomis finansuoti. Vis dažniau projektų viešuosiuose pirkimuose nustatoma dirbtinio skaidymo bei interesų konflikto atvejų. Pažymėtina, jog tai vieni sunkiausių pažeidimų, nes nesilaikoma skaidrumo principo. Europos Komisijos 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimu Nr. C(2013) 9527 patvirtintos Finansinių korekcijų, taikytinų Sąjungos išlaidoms, valdomoms pagal pasidalijamojo valdymo principą, kai nesilaikyta viešojo pirkimo taisyklių, nustatymo gairės tokiais atvejais numato net 100 proc. pirkimo sutarties vertės finansinę pataisą.

Visgi pastebėta, kad bene daugiausiai klaidų pasitaiko įgyvendinant viešojo pirkimo–pardavimo sutartis. Tai rodo, jog projekto vykdytojai nepakankamai atidžiai rengia pirkimo dokumentus.

Tikimės, jog šis leidinys apie dažniausiai projektų viešuosiuose pirkimuose pasitaikančias klaidas prisidės prie pažeidimų projektuose, kurie kyla dėl netinkamai atliktų viešųjų pirkimų, prevencijos.

esfa

Europos socialinio fondo agentūra
Gynėjų g. 16, Vilnius 01109
Tel. 8 5 264 9340
Faks. 8 5 260 8281
info@esf.lt
www.esf.lt

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa